

Eesti ilm nagu eestlane ise

■ Ain Kallis: "Tänavune ilmastik on nagu eestlased ise, algul ei saa vedama, pärast ei saa pidama."

Kui suusasõbrad ja katlamajade omanikud välja arvata, tunneb enamik meist vist küll rõõmu soojast ja pikast sügisest. Sellisel sügisel nagu tänavu ei ootaks nagu lundki veel. Pole ju olnud õieti poriaega ega ka lõrtsi kuigipalju. Ainult et õhtud oleksid lume korral valgemed, helgemad.

Aga kõigi meele järgi ei ole ilm kunagi. On, nagu on.

Maasikaid novembris

Ilmatarkade lubatud soe ja pikk sügis kestab. September oli Eestis 2,2 kraadi ja oktoober poolteist kraadi pikaajalisest keskmisest soojem ja ega novembrigi ole sellelt rajalt kõrvale astunud.

"Novembri kahe esimese dekaadi keskmine õhutemperatuur Tartus 4,9 kraadi on ikka väga soe, viimase poolesaja aasta jooksul on vaid kolmel korral, aastail 1967, 1978 ja 2000 soojem olnud," ütles klimatoloog Ain Kallis.

Soe sügis pakub meile külaga üllatusi. Maalehe ilmatark Liisu Raplamaalt nägi mõne päeva eest aedmaasikatel õisi. Kümme päeva tagasi noppis üks perenaine Keila-Joal oma peenralt mitu küpset kuumaasikat. Nähes, et osa alles õitseb, arutles ta, et mine tea, äkki on jõulude ajalgi peenra juurde asja.

Aiapidajad on märganud soojaga paisunud pungid pöösastel ja puudel. Nüüd neil mure: mis saab, kui pakast peaks tulema.

Aednike õpetaja Rāpinas Jaan Kivistik rahustab kartjad maha. Pea igal soojal sügisel võib lehtedest lugeda uudiseid, kus soe paisutab sirelil või mustsõrtardel pungid ning maasikatel või õunapuudel on õisi.

"Need on lihtsalt normist kõrvalekaldeid," selgitas Kivistik, "nagu näiteks inimühiskonnas homod, kes järglasi ei saa. Need pungad või õied lihtsalt hävivad, aga normaalsed pungad on sügavpuhkusel. Sügisene soe on taimedele kasulik – jõuavad talvitumiseks paremini valmistuda."

Kivistik ütles, et aednikule on praegune sügis igati meelepärane. Jõuab aias ära teha palju asju, mis muidu tikkusid kevadeks jääma.

Pigem pehme kui pakaseline talv

"Marjapöösaste lõikamiseks on ideaalne aeg: maa külmunud, lehed varisenud, pöösastest

hea ülevaade," rääkis Kivistik, kes just sel nädalal oma õpilaslega marjapöösaid lõikab.

Ainus, mida aednik kartab võiks, on see, kui lund tuleb napilt ja meid kostitatakse 15–20kraadise külma. Igaks juhuks peaks seal, kus kevadet ootavad külmaõrnad taimed, näiteks nartsissid, maapinda turba või puulehtedega soojustama.

"Taimedele efektiivset soojust on Jõgeval 1. septembrist alates olnud tavalisest kolmandiku rohkem: 239 kraadi asemel 331. Seetõttu on mõnelgi varakult külvatud põllul rükis veidi liiga palju kasvanud, oras on kohati 20 cm kõrgune," muretses taliviljade pärast Jõgeva sordiaretuse instituudi agrometeoroloog-ekspert Laine Keppart.

Kui nüüd peaks paks lumi maha sadama, on need rukkipõllud vastuvõtlikud lumiseenele ja haudumisele. Ent häirekella on Kepparti arvates vara lüüa, palju sõltub järgnevast talvest.

Praegu taimede kasv enam ei jätku, vegetatsioon katkes 24. oktoobril. Lumi aga võiks maha sadada siis, kui maapind on vähemalt 10 cm jõudnud külmuda.

Ilmatargad karmi talve ei ennusta

Kas soe ilm jätkub? Ain Kallis väitis oma kogemustele tuginedes, et kuigi on erandeid, järgneb tavaliselt soojale sügisele ka soojapoolne või siis keskmine talv. Kui meri on ikka kaua soe, mõjutab see ka meie ilma.

Ent Kallis mäletab ka sooja sügist 1978, kus detsembri lõpus paukus üks üle aastate rängemaid pakaseid.

Ka EMHI peaspetsialisti Tiina Tammetsi hinnangul ei saa väita, et soojale sügisele järgneb kindlasti soe talv.

Tartu-Tõravere ilmajaama kolm kõige soojemat novembrit olid 1978, 1982 ja 2000. Neile järgnenud detsembri- ja jaanuarikuud olid normist tunduvalt soojemad kahel korral, vaid 1978. aasta soojale novembrile järgnes normist kõvasti külmem detsember, jaanuar ja veebruar.

Küünlakuus kogus pakane jõudu ka ülejäänud kahel aastal. Veebruar 1983 oli samuti normist külmem, veebruar 2001 aga normi lähedal.

Sama tendentsi võib järeelda ka Tallinna puhul, kus kolmele kõige soojemale novemb-

Novembri ilmarekordid

• Kõige soojem	+6,8°	Vilsandi	1982
• Kõige külmem	-6,9°	Väike-Maarja	1993
• Kõrgeim õhutemperatuur	+15,2°	Valga	9. XI 1967
• Madalaim õhutemperatuur	-26,0°	Jõgeva	16. XI 1951
• Kõige sademeriikam	142,3 mm	Jõhvi	2001
• Kõige sademevaesem	0,6 mm	Kihnu	1993

Allikas: EMHI

rile (1982, 2000 ja 1996) on järgnenud kahel korral kolmest ka tavalisest pehmem talv.

Ka Maalehe ilmatargad ei usu karmisse talvesse. "Ega tali seegi kord taevasse jää. Päeva pole mulle öeldud, aga novembri lõpus või detsembri alguses on ta kohal," sõnas Rõuge valla mees Karl Bergmann. "Enne lund teeb külm kõvad sillad peale, võib-olla tuleb talv pikemgi kui tahame, kuid karmi pakast ei taha uskuda."

Viljandimaa ilmatark Kaleph Jõulu usub talve lähenevat pikkamisi ja novembri lõpuks on ta käes. Seejärel annab küll natuke järele, kuid jõuludeks on külm päral ning lumi maas. Sedapuhku on talv talve südames ära ning eelmisest külmem.

Jõulu tunneb ilmapuutusi oma tervise peal ette. Just iseloomulikud külmavärinad seljas ennustavad talle praegu peatseid talvekülmi. Sooja talve eel tal värinaid pole.

Ants Põldoja Tallinnast samuti ei luba karmi talve. "Kui, siis ehk vaid jaanuar tuleb külm, kuid pärast seda vaevalt et enam."

Talveks pöörab Põldoja meelest detsembri keskel ning seejärel on lumigi maas. "Kuna seni on kuiv ilm terve sügise püsinud, arvan, et mingil hetkel peab ka sombusemaks ja sajusemaks minema. Ja mis ta talvel ikka enamasti muud sajab kui lund."

Valter Voole Hiiumaalt leiab, et ei tule külm ega soe talv. Aga neid talvesid tuleb päris mitu ja esimese teeb ära novembri lõpus.

"Olen täheldanud viimastel aastatel, et kui on soe periood, kestab see kaua ja seejärel on pikalt jälle külma, varem käis see rohkem siuh-säu," rääkis Voole.

Voole tähelepanekuid kinnitab ka lõppev aasta. Tänavu on aga eriti märkimisväärne see, et aprillist saati on seni kõigil kuudel olnud keskmine õhutemperatuur (enamasti tunduvalt) kõrgem pikaajalisest keskmisest. Üksnes eriti soojale jaanuarile järgnenud veebruar ja märts jäid tavalisest jahedamaks.

Aastaajad nihkes

"Tuleb üks soojemaid aastaid Eestis läbi aegade," tõdes Ain Kallis.

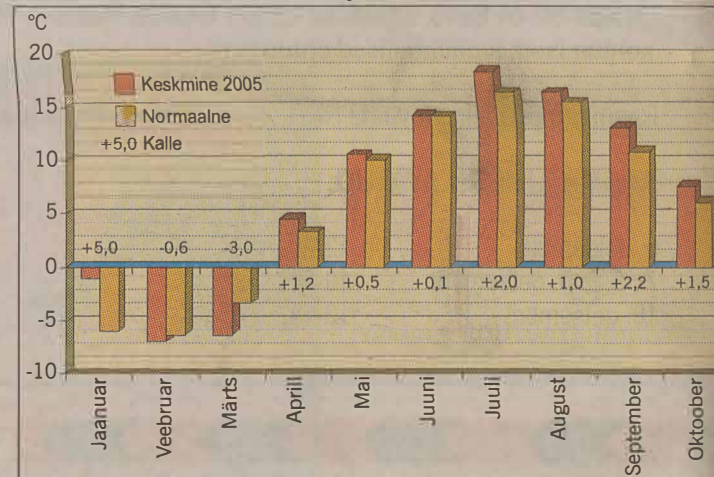
Kallise tähelepanekute järgi on tänavu kogu aeg aastaajad justkui hilinevad, nihkesse läinud. Talv nihkus veebruar ja märtsi, seejärel hilines ka kevad ja tõeline suvi. Suvi sõitis omakorda sügisesse sisse ja nüüd kipub sama sügisega juhtuma.

"Eesti tänavune ilmastik on nagu eestlased ise, algul ei saa vedama, pärast ei saa pidama," naeris Kallis.

REIN RAUDVERE

rein.raudvere@maaleht.ee

Kuu keskmised õhutemperatuurid 2005

Allikas: EMHI

NÄDALA PROGNOOS

Hämaras ajas tundub paljugi olevat selgusetu. Ka ilm Euroopas on talve ootel vaikseks jäänud. Tohtu kõrgrõhuala laiutab pea-aegu Newfoundlandist üle ookeani Euroopa poolele ja küünib Mustale merele.

Kõrgrõhualast põhja pool seabivad tsüklonid kaugel põhjalaiustel läänest itta, seevastu Vahemere maades liigub õhk ümber tsüklonite valdavalt idast ookeani poole. Tasakaalu häirib Islandi lähedalt teele läinud tsüklon, mis saabub Norra merele ning õonestab sügava madalrõhulohu Põhjamerelt Kesk-Euroopasse.

Tsükloni lemmikpaigaks jääbki Põhjameri, kus ta järjest kõrgemale kasvades ja väheliikuvaks muutudes peatub terve nädala. Nii saavadki kaugemale ida poole jäävad alad pikka-aegselt talveks kohaneda. Ümber püsiva madalrõhukeskuse tekivad aeg-ajalt väikesed osatsüklonid ja nende tee kulgeb ajuti ka üle Läänemere, tuues kesisele lumikattele ka siin lisa.

Kui madalrõhkkonnad sellise arengutee valivad, annab see võimaluse tugevneda ka võimsal kõrgrõhualal, mille mõjukekus nihkub küll itta Uuralite taha, aga Ida-Euroopa õhu liikumine on kindlalt kontrolli all.

Seega saab kinnitada, et Mandri-Eestis, välja arvatud üksikud rannaalad, on talv saabunud eelmisest neljapäevast, mil ööpäeva keskmine õhutemperatuur jäi nullist allapoole. Saartel ja läänerannikul läheb veel muutuste tähe all, aga üksikud külmad ööd tekitavad jääalgeid merelahtedes ning külmutavad maapinna ka seal.

Täna laskub novembritaevas otse pea kohale, saartel ja Lääne-Eestis võib tibutada vihma või tulla lumekübemeid. Kõige libedam võib olla 0° isotermi lähedal – see võib kulgeda Kunda-Võrtsjärve joonel. Lõuna- ja edelatuul tugevneb pisut.

Järgmistel päevadel pöörduv tuul kagusse ja õhutemperatuur langeb, sajuvõimalus väheneb. Lumesajuks on suurenenud lootused 27.–29. novembrini.

Sünoptik MERIKE MERILAIN